

Mindaugas Tamošaitis
10 (II gimnazijos) klasės istorijos vadovėlis, II dalis
„Baltos lankos Klett“, 2024

RECENZIJĄ

2024-11-05

Parengtą 10 (II gimnazijos) klasės istorijos vadovėlio II dalį sudaro keturi skyriai ir dvidešimt septynios temos. Kiekvieno skyriaus įvadinėje dalyje pateikiama laiko juosta su svarbiausių skyriuje pristatomų įvykių datomis ir konkrečių kompetencijų ugdymo gairėmis. Keturis skyrius, kaip ir pirmoje dalyje, išlaikant temų pristatymo struktūrinį vientisumą, sudaro aiškiai, mokiniams patrauklia forma, trimis aspektais, pristatomas temos reikšmingumas, teorinė ir metodologinė dalys, kurių pagrindą sudaro apibendrinamosios ir tyrinėjimą ugdančios užduotys su istorijos rašytiniais, vizualiniais šaltiniais bei žemėlapiais. Kiekvieną temą reziumuoja tikslingai sudarytas sąvokų žodynėlis, atliepiantis BUP reikalavimus. Visi keturi skyriai turi parengtas apibendrinamąsias užduotis. Keturių skyrių apibendrinamąsias užduotis sudaro trijų tipų veiklos: istorinis tyrimas; darbas su tekstu, skatinant mokinį (-ę) savarankiškai ištaisyti jame paslėptas istorinių įvykių klaidas; tęstinės uždaro tipo užduotys. Kiekvienoje temoje yra formuluojamas klausimas temos *aktualumui* ir / ar *problemam* išnagrinėti bei jai atskleisti.

Vadovėlio turinio temų pavadinimų formuluotės konkrečios, iš karto leidžiančios suprasti, kokios temos bus pristatomos. Įvadinėje (dvidešimt aštuntoje) temoje – *Šaltojo karo pradžia ir pagrindiniai bruožai* – prie esančio 28.1 pav. *Europa geležinės uždangos laikais* nėra legendoje įvardinta, ką simbolizuoja šviesiai žalia spalva pažymėta (Jugoslavijos) teritorija. Taip pat siūlyčiau apibendrinamuosius klausimus, pavyzdžiui, *Kokiomis priemonėmis pirmaisiais pokario metais JAV pamėgino sutrukdyti komunizmo grėsmę?*, formuluoti taip: *Įvardinkite priemones, kurių pirmaisiais pokario metais ėmėsi JAV, siekdama sustabdyti komunizmo plėtimosi grėsmę.* Pastarojoje temoje esančio 28.6 pav. Varšuvos sutarties organizacijos logotipe užrašas rusų k. turėtų būti lituanizuotas po paveikslo pavadinimu.

Dvidešimt devintoje temoje – *Sovietų Sąjunga pirmaisiais pokario metais ir Vidurio Rytų Europos padėtis* – esantį 28.7 pav. *Sunaikintas ketvirtasis Černobylio atominės elektrinės blokas* rekomendučiau keisti į radioaktyvių atliekų pasklidimo masto regione ir Europoje žemėlapi (https://en.wikipedia.org/wiki/File:Chernobyl_radiation_map_1996.svg#/media/File:Chernobyl_radiation_map_1996-lt.svg ir / ar https://www.reddit.com/r/MapPorn/comments/t68bdy/map_showing_how_a_cloud_of_radiation_engulfed/?rdt=61085). Šioje temoje esančius apibendrinamuosius klausimus, kurie formuluojami, pvz., *Kokiomis aplinkybėmis įkurta VSO?*, rekomendučiau formuluoti taip: *Įvardinkite aplinkybes, kuriomis remiantis buvo įkurta VSO.*

Trisdešimt pirmoje temoje – *Prievartinė kolektyvizacija* – siūlyčiau keisti 31.2 pav. *Derliaus nuėmimas Marijampolės rajono „Šešupės“ kolūkyje, 1950 m.* į labiau vaizdingesnę,

informatyvesnę, akivaizdžiau propagandinę iliustraciją
(<https://eurasiapropective.net/2016/05/17/can-russian-agriculture-benefit-from-the-embargo-cyrille-bret-on-france-24/>
ar
https://www.reddit.com/r/PropagandaPosters/comments/1fwsgex/come_join_us_comrade_in_a_collective_farm_1930/#lightbox).

Trisdešimt trečioje temoje – „Atšilimas“ SSRS ir Vengrijos bei Čekoslovakijos sukilimai – publikuojamas 33.2 pav. Lavrentijaus Berijos baudžiamosios bylos nelituanizuotas titulinis puslapis, manyčiau, galėtų būti keistinas didaktiškai aktualesniu vaizdiniu ar rašytiniu turiniu.

Trisdešimt penktoje temoje – *Lietuvos laisvinimo byla Vakaruose* – pateiktą 35.5 pav. *Lietuvių pasiskirstymas pasaulyje* rekomenduočiau keisti tikslingesne, korektiškesne ir informatyvesne iliustracija (pvz., <https://global.truelithuania.com/lt> ar https://en.wikipedia.org/wiki/Lithuanians#/media/File:Map_of_the_Lithuanian_Diaspora_in_the_World.svg).

Trisdešimt aštuntoje temoje – *Lietuvos persitvarkymo sąjūdis ir Nepriklausomybės atkūrimas* – pateiktų paveikslų (38.8 pav. *Baltijos kelyje, Vilniaus rajonas, 1989 m. rugpjūčio 23 d.* ir 38.9 pav. *Baltijos kelio dalyviai, vieta nenurodyta, 1989 m. rugpjūčio 23 d.*) vizualinis turinys dubliuojasi, o ne papildo vienas kitą.

Vadovėlyje gausu tiek pirminių, tiek ir antrinių istorijos šaltinių. Pastarųjų analizė mokiniais sudarys galimybę mokytis savarankiškai tyrinėti, analizuojant istorijos šaltinius (atsiminimus, dokumentus, laiškų, laikraščių ištraukas), nustatyti priežastis, formuluojant apibendrinimus ir parengiant išvadas, savo atsakymą pagrindžiant argumentais. Ne mažiau svarbu, kad istorijos vadovėlyje esami tiek rašytiniai, tiek vaizdiniai šaltiniai (karikatūros, nuotraukos) sudarys mokiniais galimybę savarankiškai palyginti, susieti, įvertinti skirtingus istorinius įvykius, procesus, asmenybes, jų reikšmę tolesnėje istorinėje laiko tėkmėje.

Istorijos vadovėlis 10 (II gimnazijos) klasei, II dalis, atitinka bendruosius ir specialiuosius reikalavimus vadovėliams, todėl gali būti spausdinamas.

Vyresnysis istorijos mokytojas dr. Martynas Maniušis
Vilniaus Žirmūnų gimnazija

